

การศึกษาฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระและสารพฤกษเคมีของขมิ้นขาว (นมขมิ้น)
สำหรับเป็นส่วนผสมของเครื่องสำอางในการยกระดับสินค้าชุมชนบ้านระกาใต้
อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์

The Antioxidant and Phytochemical of *Curcuma zedoaria* (Christm.) Roscoe
(storageroot) into Cosmetic Ingredients to upgrading community products at
Ra-ka-tai Village, Kra-sang District, Buriram Province

ชุลีกานต์ สายเนตร* และ วิริญรัชญ์ สื่อออก

Chuleekant Sainate* and Wirinratch Sue-aok

อาจารย์ประจำสาขาวิชาเคมี คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Program of Chemistry, Faculty of Science, Buriram Rajabhat University

Email: Chuleekant.sn@bru.ac.th

Received : March 16, 2025

Revised : December 1, 2025

Accepted : December 2, 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระและชนิดของสารพฤกษเคมี ในนมขมิ้นที่นำไปทำผลิตภัณฑ์เซรั่มเปรียบเทียบกับขมิ้นอ้อย โดยกลุ่มประชากรที่ทำการศึกษาในงานวิจัยนี้ คือ เหง้าของพืชในวงศ์ *Zingiberaceae* (ขิง ข่า และขมิ้น) (*Curcuma zedoaria* (Christm.) Roscoe (storage root) ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง คือ “นมขมิ้น” (หมายถึง ส่วนผสมของว่านตระกูลขิง ข่า และขมิ้น 4 ชนิด ที่นำมาทำเซรั่มนมขมิ้นประกอบด้วยว่านนางคำ ว่านมหาเมฆ ว่านเอ็นเหลือง และว่านชกมดลูก) ในขั้นแรกได้ทำการศึกษาชนิดของสารอาหารที่มีอยู่ในวัตถุดิบทั้งหมดพบว่า ทั้งขมิ้นอ้อยสดและนมขมิ้นสดมีสารอาหารกลุ่มโปรตีน ไขมัน กากใย และความชื้นต่อมาในขั้นที่สองได้ทำการสกัดสารสำคัญจากนมขมิ้น และขมิ้นอ้อยโดยใช้ตัวทำละลายเอทานอลเพียงชนิดเดียวเนื่องจากเป็นที่นิยม และปลอดภัยที่สุด ในการศึกษาชนิดของสารพฤกษเคมีพบว่า ในนมขมิ้นและขมิ้นอ้อย มีสารฟลาโวนอยด์และซาโปนิน ขั้นที่สามทำการทดสอบหาปริมาณสารฟีนอลิก พบว่า สารสกัดจากขมิ้นอ้อยมีปริมาณสารฟีนอลิกเท่ากับ 120.340 และนมขมิ้นเท่ากับ 27.920 และในขั้นตอนสุดท้ายได้ทำการศึกษาฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ DPPH เทียบเท่าวิตามินซี พบว่า ค่า IC₅₀ สารสกัดขมิ้นอ้อยมีค่าเท่ากับ 50.9059 ug/mg และสารสกัดจากนมขมิ้นเท่ากับ 348.1242 ug/mg ซึ่งจากผลการวิเคราะห์ทางสถิติพบว่า ปริมาณของสารที่ออกฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระของขมิ้นอ้อย และนมขมิ้นแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ในทั้งขมิ้นอ้อยและนมขมิ้นที่ใช้ทำ

เป็นส่วนผสมของผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยเฉพาะเซรั่มนมขมมีสารต้านอนุมูลอิสระจริง และสามารถนำมาใช้เป็นส่วนประกอบของเครื่องสำอางได้

คำสำคัญ: สารพฤกษเคมี ดีพีพีเอช สารต้านอนุมูลอิสระ สารประกอบฟีนอลิก บุรีรัมย์

ABSTRACT

This study aimed to evaluate the antioxidant activity and phytochemical constituents of turmeric milk serum compared with *Curcuma zedoaria* (Christm.) Roscoe (storage root). The plant materials examined were rhizomes of *Zingiberaceae*, with purposive sampling applied to select “turmeric milk,” a mixture of four species (*Curcuma aromatica*, *Curcuma aeruginosa*, *Curcuma* sp., and *Curcuma xanthorrhiza*). Proximate analysis showed that both fresh turmeric milk and *C. zedoaria* contained proteins, fats, fiber, and moisture. Ethanolic extraction was performed using 95% ethanol as a safe and effective solvent. Phytochemical screening indicated the presence of flavonoids and saponins in both extracts. The total phenolic content was higher in *C. zedoaria* extract (120.340 mg GAE/g) than in turmeric milk extract (27.920 mg GAE/g). Antioxidant activity, measured by the DPPH assay and expressed as vitamin C equivalent, showed IC_{50} values of 50.9059 $\mu\text{g}/\text{mg}$ for *C. zedoaria* and 348.1242 $\mu\text{g}/\text{mg}$ for turmeric milk. Statistical analysis revealed a significant difference ($p < 0.05$) between the two extracts. These findings confirm that both *C. zedoaria* and turmeric milk contain antioxidant compounds, highlighting their potential application as natural ingredients in community-based cosmetic formulations.

Key Words: Phytochemical, DPPH, Antioxidant, Phenolic compound, Buriram

บทนำ

นมขม นมขาว หรือ ไข่ขม คือ รากสะสมอาหารของพืช (storage root) ที่อุดมไปด้วยสารอาหารพวกแป้ง ไขมัน น้ำ และโปรตีน (Pandey et al., 2023) มีรายงานการวิจัยเกี่ยวกับนมขม นมขาว หรือ ไข่ขมนั้นว่าถูกจัดอยู่ในตระกูลพืชวงศ์ *Zingiberaceae* (ขิง ข่า และขมิ้น) ที่มีประวัติการนำมาใช้ประโยชน์อย่างยาวนานและครอบคลุมทางด้านการแพทย์พื้นบ้านไปจนถึงการทำอาหารโดยพืชกลุ่มนี้มีมากกว่า 70 สายพันธุ์ แหล่งกำเนิดจะอยู่ในเขตแอฟริกาตะวันตก

เอเชีย และออสเตรเลีย ซึ่งได้รับการศึกษาทางด้านพฤกษเคมี ด้านเภสัชวิทยาและชนิดของสารชีวโมเลกุลที่มีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ ต้านไวรัส ต้านเชื้อแบคทีเรีย ต้านการอักเสบ ช่วยบรรเทาอาการโรคทางเดินอาหาร ลดเบาหวานและต้านมะเร็งเต้านมนอกจากนี้ยังใช้เป็นยาฆ่าแมลงสีย้อมธรรมชาติและไล่แมลงได้ (Dhiman et al., 2023)

ในประเทศไทย “ขมิ้น” หรือรากเหง้าสะสมอาหารของพืชวงศ์ *Zingiberaceae* ถูกนำมาใช้ประโยชน์อย่างหลากหลาย ทั้งในด้านอาหาร และการแพทย์พื้นบ้าน โดยนิยมรับประทานสดหรือปรุงเป็นเครื่องเทศเพื่อแต่งรสและกลิ่นในอาหารท้องถิ่น นอกจากนี้ ยังใช้เป็นยาพื้นบ้านในการบรรเทาอาการทางระบบทางเดินอาหาร เช่น ขับลม แก้อืดท้องอืด จุกเสียด และลดการอักเสบผ่านวิธีการต้มดื่มหรือบดพอกเฉพาะที่ ปัจจุบันมีการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์สมุนไพรพร้อมดื่มเพื่อบำรุงสุขภาพ รวมทั้งถูกนำไปใช้ในอุตสาหกรรมเครื่องสำอาง เช่น สครับ มาส์ก สบู่ และยาสระผมสมุนไพร เนื่องจากมีคุณสมบัติช่วยลดกลิ่นกาย และต้านจุลชีพได้ดี อีกทั้งยังมีบทบาทในพิธีกรรมท้องถิ่น และความเชื่อด้านความเป็นสิริมงคล รวมถึงการปลูกเพื่อเป็นไม้ประดับ ในเชิงเศรษฐกิจพบว่า มีการปลูกและจำหน่ายเชิงพาณิชย์ทั้งในรูปแบบสด แห้ง ผง และสารสกัด โดยองค์ความรู้การใช้ส่วนใหญ่เน้นไปที่เหง้าและรากสะสมอาหารมากกว่าส่วนอื่น ๆ ของพืชในสกุลเดียวกัน จากความหลากหลายของการใช้ประโยชน์ดังกล่าวนี้ชี้ให้เห็นถึงศักยภาพในการพัฒนาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์สมุนไพรมาตรฐาน และเครื่องสำอางธรรมชาติที่สามารถเพิ่มมูลค่าได้อย่างยั่งยืน (Boonma et al., 2023)

ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มแปรรูปสมุนไพรสดที่บ้านระกาใต้ ตำบลบ้านปรือ อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ได้นำพืชตระกูลพืชขิง ข่า ขมิ้น มาประยุกต์ใช้เพื่อการผลิตเครื่องสำอางสำหรับบำรุงผิวหน้า โดยเลือกใช้รากสะสมอาหารของว่าน 4 ชนิด ได้แก่ ว่านนางคำหรือว่านนวลจันทร์ (*Curcuma aromatica* Salisb.) ว่านมหาเมฆ (*Curcuma aeruginosa* Roxb.) ว่านเอ็นเหลียง (*Curcuma* sp.) และว่านขมิ้นดอก (*Curcuma xanthorrhiza*) โดยนำมาสกัดด้วยน้ำสะอาดทำให้ได้สารสกัดที่มีลักษณะเป็นของเหลวสีขาวคล้ายน้ำมัน ซึ่งชุมชนเรียกกันว่า “นมขมิ้น” มาพัฒนาเป็นเซรั่มนมขมิ้นเพื่อใช้ภายในครัวเรือน รวมทั้งต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่สมาชิกในชุมชนได้อีกด้วย นอกจากนี้ชุมชนยังได้นำ “ขมิ้นอ้อย” ซึ่งเป็นสมุนไพรพื้นท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นส่วนผสมของผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางในรูปแบบผงขัดหน้า และผงขัดผิว เพื่อเพิ่มทางเลือกในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรในท้องถิ่นเพิ่มเติม

จากการสนทนา และการเก็บข้อมูลภาคสนาม พบว่า กลุ่มแปรรูปสมุนไพรสดที่บ้านระกาใต้ มีความสนใจที่จะศึกษาข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับสารสำคัญในนมขมิ้นและขมิ้นอ้อย เนื่องจากมีรายงานการวิจัยระบุว่าสารดังกล่าวมีคุณสมบัติในการลดการเกิดสิวและผดผื่นบนใบหน้าได้จริง โดยกลุ่มสารที่ออกฤทธิ์หลัก คือ กลุ่มสารต้านอนุมูลอิสระ (Na Nongkhai et al., 2024) ซึ่งเป็นจุดเด่นที่สามารถนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ของชุมชนที่ได้รับการรองรับจากงานวิจัยและสามารถส่งเสริมการขายและจัดจำหน่ายเชิงพาณิชย์ต่อไปในอนาคตได้

ด้วยเหตุนี้ทางคณะผู้วิจัย จึงได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการปัญหาดังกล่าวโดยใช้กระบวนการและนวัตกรรมทางด้านเคมี เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์เสริมนมขมิ้น และขมิ้นอ้อยให้กับกลุ่มแปรรูปสมุนไพรสตรีบ้านระกาใต้ ตำบลบ้านปรือ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระและชนิดของสารพฤกษเคมีในนมขมิ้น (วุ้นผสม 4 ชนิด)

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Geetha et al. (2020) ได้ทดสอบฤทธิ์ต้านจุลชีพของสารสกัดจาก *Curcuma zedoaria* และ *Curcuma aromatica* ต่อเชื้อ *Cutibacterium acnes* ซึ่งเป็นเชื้อที่เกี่ยวข้องกับการเกิดสิว รวมถึงเชื้อแกรมบวกชนิดอื่น ๆ ผลการศึกษาพบว่า มีศักยภาพในการยับยั้งการเจริญของเชื้อดังกล่าว ได้อย่างชัดเจน จึงเป็นหลักฐานสนับสนุนการใช้เหง้าของพืช *Zingiberaceae* เหล่านี้เป็นวัตถุดิบสำคัญสำหรับการพัฒนาเครื่องสำอางหรือผลิตภัณฑ์ด้านสิวในอนาคต

Ivanović et al. (2020) ศึกษาส่วนประกอบทางเคมีและฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระของพืชวงศ์ *Zingiberaceae* 4 ชนิด (กระวาน ขมิ้นชัน ขิง และกะลามัง) โดยเปรียบเทียบ “สารสกัดหยาบ” ที่สกัดด้วย 80% เอทานอล 80% เมทานอล และน้ำ (ด้วย UAE) พบว่า โดยรวม 80% เอทานอลให้ศักยภาพด้านชีวภาพสูงที่สุด ทั้งด้านปริมาณสารฟีนอลรวมและฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ (ABTS FRAP) เมื่อเทียบกับตัวทำละลายอื่น จึงชี้ว่า เอทานอลเป็นตัวทำละลายที่เหมาะสมสำหรับดึงสารออกฤทธิ์จากพืชกลุ่มนี้ โดยยังคำนึงถึงความปลอดภัยต่อการใช้งานในอาหารและเครื่องสำอางได้ด้วย

Rahmat et al. (2021) ได้ทบทวนองค์ความรู้เกี่ยวกับ *Curcuma xanthorrhiza* หรือขมิ้นขาว โดยนำเสนอข้อมูลด้านชาติพันธุ์พฤกษศาสตร์ องค์ประกอบสารสำคัญ เช่น xanthorrhizol และ curcuminoids ตลอดจนรายงานฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาที่หลากหลาย ได้แก่ ฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ ต้านการอักเสบ และต้านจุลชีพ ผลการศึกษานับสนับสนุนว่า การใช้เหง้าสะสมอาหารของพืชในวงศ์ *Zingiberaceae* มีศักยภาพสูงในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์สุขภาพและเครื่องสำอางที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผิวพรรณและการป้องกันการอักเสบ

Hussain et al. (2022) ได้ศึกษาคุณสมบัติของ “เคอร์คูมิน” ซึ่งเป็นสารออกฤทธิ์หลักที่พบมากในเหง้าของพืชสกุล *Curcuma* โดยเฉพาะ *Curcuma longa* รายงานสรุปว่า มีฤทธิ์ต้านจุลชีพที่สำคัญต่อเชื้อก่อโรคผิวหนังหลายชนิด รวมทั้งเชื้อที่เกี่ยวข้องกับการเกิดสิว พร้อมทั้งกล่าวถึง ความปลอดภัยของการประยุกต์ใช้สารสกัดเฉพาะที่ ข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงศักยภาพของเคอร์คูมินในการนำไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เวชสำอางสำหรับควบคุมสิวและการติดเชื้อบนผิวหนัง

Manasa et al. (2023) ได้ศึกษาเทคนิคสกัดเคอร์คูมินจาก *Curcuma longa* และศึกษาปัจจัยด้านตัวทำละลาย พบหลักฐานจากหลายการทดลองสอดคล้องกันว่า เอทานอลเป็น ตัวทำละลาย

อินทรีย์ที่ “นิยมและให้ผลดีที่สุด” สำหรับการสกัดเคอร์คูมิน ทั้งในแง่ผลผลิตร้อยละและประสิทธิภาพของส่วนผสม

Putri et al. (2023) ได้พัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางในรูปแบบผงแป้งฝุ่นต้านผิวจากสารสกัดเหง้า *Curcuma* โดยใช้เอทานอลเป็นตัวสกัด และทดสอบคุณสมบัติทางกายภาพของผลิตภัณฑ์ ผลการทดลองพบว่า แป้งฝุ่นที่ได้มีคุณสมบัติเหมาะสมสำหรับใช้เป็นผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง และมีการเสริมด้วยสารประกอบเช่นสังกะสีออกไซด์ (ZnO) เพื่อเพิ่มฤทธิ์ต้านจุลชีพ งานวิจัยนี้ จึงเป็นตัวอย่างการนำองค์ความรู้ด้านสมุนไพรและเหง้าพืช *Zingiberaceae* มาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองต่อความต้องการด้านความงามและสุขภาพผิว

Crusca et al. (2025) ได้ทำการศึกษาทางคลินิกแบบสุ่ม โดยใช้เจลที่มีสารออกฤทธิ์จาก *Curcuma longa* ร่วมกับการฉายแสง LED สีฟ้าเพื่อรักษาสิว ผลการทดลองแสดงให้เห็นว่า สามารถลดรอยโรคสิวอักเสบได้อย่างมีนัยสำคัญเมื่อเทียบกับกลุ่มควบคุม อีกทั้งไม่พบอาการข้างเคียงที่รุนแรง การศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่าเหง้าขมิ้นเมื่อนำมาพัฒนาเป็นสูตรร่วมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ สามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการดูแลผิวหนัง และมีความเป็นไปได้ที่จะต่อยอดเชิงพาณิชย์

Siramon et al. (2021) ได้ทำการสกัดแยกสารออกฤทธิ์ทางชีวภาพจากเหง้าว่านนางคำและวิเคราะห์องค์ประกอบทางเคมีของตัวอย่างสารสกัดหยาบโดยเทคนิคลิควิดโครมาโทกราฟี แมสสเปกโตรเมตรีจากผลการวิเคราะห์พบองค์ประกอบทางเคมีจำนวน 5 ชนิด แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มเคอร์คิวมินอยด์ : Bisdemethoxycurcumin Demethoxycurcumin Curcumin และ (2) กลุ่มองค์ประกอบระเหยได้ Furanodienone และ Turmerone

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการสกัดสารสำคัญจากขมิ้นอ้อยและนมขมิ้น โดยเลือกใช้เอทานอลเป็นตัวทำละลายเพียงชนิดเดียวร่วมกับวิธีการสกัดแบบแช่ (maceration extraction) ทั้งนี้เนื่องจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่า เอทานอลเป็นตัวทำละลายที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการสกัดสารออกฤทธิ์จากพืชสมุนไพรที่มีความปลอดภัยต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค รวมถึงเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังสามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในระดับชุมชนจึงสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่เน้นทั้งประสิทธิภาพและความยั่งยืน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ พืชในตระกูล *Zingiberaceae*

กลุ่มตัวอย่าง คือ ขมิ้นอ้อยและนมขมิ้น (ว่านผสม 4 ชนิด)

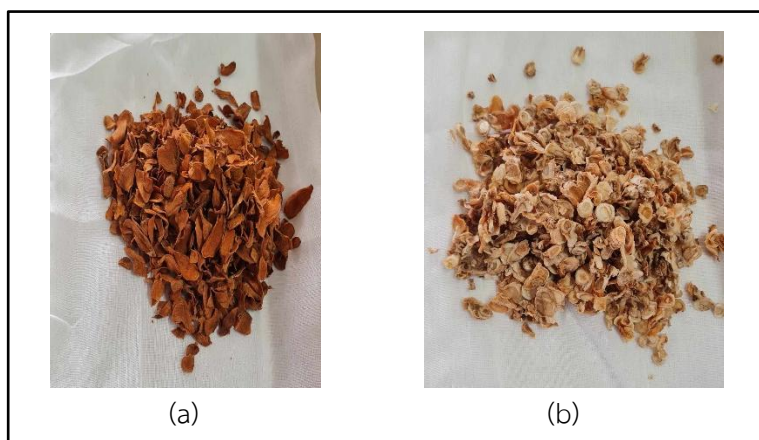
การวิเคราะห์สารอาหาร

ในขั้นตอนนี้ได้ทำการวิเคราะห์สารอาหารสำคัญ เช่น โปรตีน ไขมัน วิเคราะห์กากใยและความชื้น โปรตีนวิเคราะห์ปริมาณไนโตรเจนด้วยวิธี kjeldahl by Foss / Kjelttec 8400 ไขมันวิเคราะห์ด้วยวิธี extraction of fat in soya beans, ASN_3136 by Foss / 2050 กากใย วิเคราะห์ด้วยวิธี AOAC Official Methods of Analysis 21th ed., 2019, method 978.10 by Gerharat FT12 และความชื้น วิเคราะห์ด้วยเครื่อง Thermogravimetric Analyzer ยี่ห้อ; LECO, รุ่น; TGA-701

การสกัดสารสำคัญ

1. การเตรียมตัวอย่าง (Sue-aok W. et al., 2023)

เหง้าขมิ้นอ้อยสดจำนวน 1 กิโลกรัม และนมขมิ้นสดจำนวน 1 กิโลกรัม ถูกนำมาล้างทำความสะอาดด้วยน้ำสะอาด และตากในที่ร่มจนแห้งสนิท สำหรับนมขมิ้นสด 1 กิโลกรัม ประกอบด้วย ร่วานสมุนไพร 4 ชนิด ได้แก่ ร่วานนางคำ (*Curcuma aromatica*) ร่วานมหาเมฆ (*Curcuma aeruginosa*) ร่วานเอ็นเหลียง (*Curcuma sp.*) และร่วานขมิ้นดอก (*Curcuma xanthorrhiza*) โดยผสมในอัตราส่วน 1:1:1:1 หลังจากการตากแห้ง พบว่า น้ำหนักแห้งของขมิ้นอ้อยเท่ากับ 117.7000 กรัม และนมขมิ้นเท่ากับ 98.4700 กรัม

ภาพประกอบ 1 ลักษณะของขมิ้นอ้อยตากแห้ง (a) และลักษณะของนมขมิ้นตากแห้ง (b)

2. การสกัดสารสำคัญ

ตัวอย่างที่แห้งแล้วถูกห่อด้วยผ้าขาวบาง และนำไปแช่ในเอทานอล 95% ที่อุณหภูมิห้องเป็นเวลา 3 วัน หลังจากนั้นทำการกรองเพื่อแยกกากออก และนำกากที่เหลือมาสกัดซ้ำด้วยวิธีเดียวกัน เพื่อให้ได้สารสกัดอย่างครบถ้วน

3. การระเหยตัวทำละลาย

สารละลายที่ได้จากการสกัด ถูกนำไประเหยตัวทำละลายเอทานอลออกโดยใช้เครื่องระเหยแบบลดความดัน (rotary evaporator) เพื่อให้ได้สารสกัดหยาบเอทานอล (crude ethanol extract) ของเหง้ามันอ้อยและนมขมิ้น ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์ทางเคมีหรือการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรต่อไป

การวิเคราะห์ชนิดของสารพฤกษเคมีเบื้องต้น (Buachoon et al., 2022)

การทดสอบไกลโคไซด์

นำสารสกัดหยาบเอทานอล 4 มิลลิลิตร ถูกทำให้แห้งจนมีปริมาตร 2 มิลลิลิตร เติมน้ำแอมโมเนียมไฮดรอกไซด์ 1 มิลลิลิตร เขย่า เกิดสารสีแดง บ่งบอกถึงการพบสารไกลโคไซด์

การทดสอบแทนนิน

นำสารสกัดหยาบเอทานอลผสมกับสารละลาย 2% ของ FeCl_3 2 มิลลิลิตร เกิดสีน้ำเงิน - เขียวหรือน้ำเงิน - ดำบ่งบอกถึงการพบสารโพลีฟีนอลและแทนนิน

การทดสอบฟลาโวนอยด์

นำสารสกัดหยาบเอทานอลผสมกับสารละลาย NaOH เข้มข้น 0.1 M ปริมาตร 2 มิลลิลิตร ถ้าปรากฏสีส้มเหลืองบ่งบอกถึงการมีอยู่ของฟลาโวนอยด์

การทดสอบซาโปนิน

สารสกัดหยาบเอทานอลผสมกับน้ำกลั่น 5 มิลลิลิตร ในหลอดทดลอง และเขย่าอย่างแรง นาน 30 วินาที การก่อตัวของโฟมคงตัวนาน 30 นาที บ่งบอกถึงการพบซาโปนิน

การวิเคราะห์ปริมาณสารฟีนอลิกรวม (Sue-aok et al., 2023)

การเตรียมสารละลายมาตรฐานกรดแกลลิกที่ความเข้มข้น 10 20 40 60 80 และ 100 ไมโครกรัม/มิลลิลิตร เตรียมสารสกัดหยาบเอทานอล ที่ความเข้มข้น 200 ไมโครกรัม/มิลลิลิตร สารละลาย Folin-Ciocalteu ที่ความเข้มข้น 10 % (v/v) และสารละลายโซเดียมคาร์บอเนต ที่ความเข้มข้น 75 มิลลิกรัม/มิลลิลิตร ผสมสารละลายกรดแกลลิกหรือสารตัวอย่าง ปริมาตร 1 มิลลิลิตร และสาร Folin-Ciocalteu ปริมาตร 5 มิลลิลิตร นำไปเก็บไว้ในที่มืด นาน 3 นาทีที่อุณหภูมิห้อง เติมน้ำโซเดียมคาร์บอเนต ปริมาตร 4 มิลลิลิตร แล้วเก็บไว้ในที่มืด นาน 30 นาที นำไปวัดค่าดูดกลืนแสงที่ความยาวคลื่น 756 นาโนเมตร นำค่าการดูดกลืนแสงมาหาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อนำไปคำนวณหาปริมาณสารประกอบฟีนอลิก จากกราฟมาตรฐานโดยรายงานผลในหน่วยมิลลิกรัมสมมูลของกรดแกลลิกต่อสารสกัดหยาบ 1 กรัม (mg GAE/g of extract)

การวิเคราะห์ฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระด้วยวิธี DPPH (DPPH radical scavenging assay) (Sue-aok et al., 2023)

การเตรียมสารละลายสารสกัดหยาบและสารมาตรฐานวิตามินซี ที่ความเข้มข้น สารสกัดหยาบ ไขมันอ้อย 10 25 50 และ 100 ไมโครกรัม/มิลลิลิตร สารสกัดหยาบนมไขมัน 50 100 250 และ 500 ไมโครกรัม/มิลลิลิตร สารมาตรฐานวิตามินซี 1 2 3 และ 15 ไมโครกรัม/มิลลิลิตร ใช้สารสกัดหยาบและสารมาตรฐาน ปริมาตร 5 มิลลิลิตร เติมสารละลาย DPPH 0.2 มิลลิโมลาร์ (mM) ปริมาตร 1.25 มิลลิลิตร ผสมให้เข้ากัน ตั้งไว้ในที่มืดเป็นเวลา 30 นาที ที่อุณหภูมิห้อง นำสารละลายมาวัดค่าการดูดกลืนแสงด้วยเครื่องสเปกโตรโฟโตมิเตอร์แบบยูวี-วิสิเบิล (UV-Visible spectrophotometer) ที่ความยาวคลื่น 517 นาโนเมตร คำนวณค่าเปอร์เซ็นต์การยับยั้ง (%Inhibition) จากสมการ

$$\% \text{ Inhibition} = \left[1 - \frac{A_{\text{sample}}}{A_{\text{control}}} \right] \times 100$$

A_{sample} คือ ค่าการดูดกลืนแสงของสารตัวอย่าง

A_{control} คือ ค่าการดูดกลืนแสงของชุดควบคุม (ใช้เอทานอลแทนสารตัวอย่าง)

การสร้างกราฟมาตรฐานของสารสกัดหยาบไขมันอ้อย สารสกัดหยาบนมไขมัน และสารมาตรฐานวิตามินซี ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความเข้มข้นของสารกับ %Inhibition เพื่อหาค่า IC_{50} ซึ่งเป็นค่าที่แสดงถึงความเข้มข้นของสารที่ออกฤทธิ์ยับยั้งอนุมูลอิสระได้ 50%

ผลการวิจัย

ผลการทดลองการวิเคราะห์สารอาหาร การสกัดสารสำคัญด้วยตัวทำละลายเอทานอล การวิเคราะห์ชนิดของสารพฤษเคมีเบื้องต้น การหาปริมาณสารฟีนอลิกรวม และการศึกษาฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ DPPH ได้แสดงผลการทดสอบตามรายงานดังต่อไปนี้

ผลการวิเคราะห์สารอาหาร

สารอาหารส่งผลต่อประสิทธิภาพเครื่องสำอางที่ใช้ในการบำรุงผิว ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้นำตัวอย่าง 2 ชนิด คือ ไขมันอ้อยและนมไขมันดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สารอาหารที่พบในไขมันอ้อยและนมขม

ชนิดของสารอาหาร	ไขมันอ้อย	นมขม
โปรตีน	พบ	พบ
ไขมัน	พบ	พบ
กากใย	พบ	พบ
ความชื้น	พบ	พบ

จากตารางที่ 1 พบว่า ไขมันอ้อยและนมขมที่ใช้ทำผลิตภัณฑ์นั้นมีสารอาหารโปรตีน ไขมัน กากใยและความชื้นอยู่ปนอยู่ จึงสรุปได้ในเบื้องต้นว่า ในเนื้อไขมันอ้อยและนมขมมีสารอาหารที่ จำเป็นต่อการเจริญเติบโตและช่วยบำรุงส่วนที่สึกหรอของร่างกายได้ (Duangjit et al., 2020) แต่ สิ่งบ่งชี้ว่าผลิตภัณฑ์นมขมเป็นสารออกฤทธิ์ทางชีวภาพที่มีผลต่อการบำรุงผิวหนังนั้นมีความ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องตรวจสอบด้วยวิธี DPPH ซึ่งจะได้ทำการศึกษาในลำดับถัดไป

ผลการสกัดสารสำคัญจากพืชตัวอย่าง

การสกัดสารสำคัญจากเหง้าของไขมันอ้อย และนมขมมาทำการสกัดด้วยวิธีการหมักแช่ เอทานอล 95% ที่อุณหภูมิห้อง นาน 3 วัน จึงระเหยตัวทำละลายด้วยเครื่องระเหยลดความดัน (rotary evaporator) จะได้สารสกัดพืช (crude ethanol extract) ซึ่งมีลักษณะและร้อยละสารสกัด แสดงดัง ตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการสกัดสารสำคัญจากพืชตัวอย่าง

พืช ตัวอย่าง	ปริมาตร เอทานอล (ml)	ลักษณะ สารสกัด	น้ำหนักพืช แห้งที่ใช้ (g)	น้ำหนัก สารสกัด (g)	ร้อยละ สารสกัดต่อน้ำหนัก พืชแห้ง
ไขมันอ้อย	1,400	สารสกัดเหนียว มีสีน้ำตาลเข้ม	117.7000	18.4495	15.6750
นมขม	900	สารสกัดเหนียว มีสีน้ำตาลอ่อน	98.4700	4.0725	4.1358

จากผลการสกัดสารสำคัญของไขมันอ้อยและนมขมพบว่า เอทานอลสามารถสกัดสารออกฤทธิ์ จากพืชทั้งสองชนิดได้ อย่างไรก็ตาม ปริมาณสารสกัดที่ได้จากไขมันอ้อยมีค่าสูงกว่าสารสกัดจากนมขม อย่างชัดเจน เมื่อพิจารณาข้อมูลจากตารางที่ 2 พบว่า น้ำหนักสารสกัดที่ได้จากไขมันอ้อยมากกว่า อาจเนื่องมาจากไขมันอ้อยมีความเข้มข้นของสารสำคัญ (active compounds) สูงกว่า ในขณะที่นม

ขมิ้นซึ่งเป็นการผสมผสานหลายชนิด อาจทำให้สัดส่วนสารออกฤทธิ์เฉพาะนั้นเจือจางลง ส่งผลให้ประสิทธิภาพการละลายในตัวทำละลายเอทานอลลดลง ข้อสังเกตนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Rahmat et al. (2021) ที่รายงานว่าขมิ้นอ้อย (*Curcuma zedoaria*) มีสารสำคัญในกลุ่ม **sesquiterpenes** และ **curcuminoids** ในปริมาณสูง ซึ่งเป็นกลุ่มสารที่ละลายได้ดีในเอทานอล จึงทำให้ได้ผลผลิตสารสกัดมากกว่า

ผลการวิเคราะห์ชนิดของสารพฤษเคมีเบื้องต้น

ในขั้นตอนนี้ได้ทดสอบชนิดของสารพฤษเคมีเบื้องต้นจำนวนทั้งสิ้น 4 ชนิด คือ ไกลโคไซด์ แทนนิน ฟลาโวนอยด์ และซาโปนิน ของสารสกัดจากขมิ้นอ้อยและสารสกัดนมขมิ้น ให้ผลการทดสอบแสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ชนิดของสารพฤษเคมีเบื้องต้นที่พบในสารสกัดนมขมิ้น

ชนิดของสารอาหาร	ขมิ้นอ้อย	นมขมิ้น
ไกลโคไซด์	ไม่พบ	ไม่พบ
แทนนิน	ไม่พบ	ไม่พบ
ฟลาโวนอยด์	พบ	พบ
ซาโปนิน	พบ	พบ

จากตารางที่ 3 จึงสามารถสรุปได้ว่า ชนิดของสารพฤษเคมีที่พบในสารสกัดจากขมิ้นอ้อย นมขมิ้นมีสารฟลาโวนอยด์ และซาโปนินสอดคล้องกับงานวิจัยของ Destryana et al. (2024) ได้กล่าวว่า ในพืชตระกูล *Zingiberaceae* มีฟลาโวนอยด์อยู่

ผลการวิเคราะห์ปริมาณสารประกอบฟีนอลิก

กราฟมาตรฐานที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างค่ามิลลิกรัมของกรดแกลลิก (mg of gallic acid) เพื่อใช้สำหรับในการวิเคราะห์หาปริมาณของสารฟีนอลิกรวมของสารสกัดขมิ้นอ้อยและนมขมิ้น จากนั้นเมื่อนำสารสกัดขมิ้นอ้อยและสารสกัดจากนมขมิ้น ที่ได้ทำการเตรียมแล้วมาวัดค่าการดูดกลืนแสง พบว่า สารสกัดจากขมิ้นอ้อยมีค่าการดูดกลืนแสงเทียบเท่ากรดแกลลิกในระดับที่เท่ากับ 0.06017 มิลลิกรัมของกรดแกลลิกและสารสกัดนมขมิ้นมีค่าการดูดกลืนแสงเทียบเท่ากรดแกลลิก ในระดับที่เท่ากับ 0.01396 มิลลิกรัมของกรดแกลลิก ตามลำดับ แสดงผลการทดลองดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่าการดูดกลืนแสงที่ความยาวคลื่น 765 นาโนเมตรเทียบเท่าปริมาณกรดแกลลิก

สารสกัดพืช	ความเข้มข้น (ไมโครกรัม/มิลลิลิตร)	ค่าการดูดกลืนแสง	ปริมาณกรดแกลลิก
ไขมันอ่อน	200	0.6323 ± 0.0057	0.06017
นมไขมัน	200	0.1621 ± 0.0046	0.01396

จากนั้นเมื่อนำค่าการดูดกลืนแสงของสารสกัดทั้ง 2 ชนิดมาคำนวณเพื่อปริมาณสารประกอบฟีนอลิกรวมทั้งหมดจากสมการในกราฟมาตรฐานพบว่า ปริมาณสารประกอบฟีนอลิกในสารสกัดจากไขมันอ่อนเท่ากับ 120.340 mg GAE /g of extract และนมไขมันเท่ากับ 27.9200 mg GAE /g of extract ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ปริมาณสารประกอบฟีนอลิกในสารสกัดไขมันอ่อนและสารสกัดนมไขมัน

สารสกัดพืชตัวอย่าง	ปริมาณสารประกอบฟีนอลิก (mg GAE /g of extract)
ไขมันอ่อน	120.340
นมไขมัน	27.9200

ผลการทดสอบฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระโดยวิธี DPPH

ในขั้นตอนนี้ ได้ทำการวิเคราะห์สารที่ออกฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระของสารสกัดจากไขมันอ่อน และสารนมไขมัน โดยนำมาทดสอบฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ DPPH พบว่า สารมาตรฐานวิตามินซีให้ค่า IC_{50} สูงที่สุด เท่ากับ 7.6186 ไมโครกรัมต่อมิลลิลิตร รองลงมาคือสารสกัดจากไขมันอ่อนให้ค่า IC_{50} เท่ากับ 50.9059 ไมโครกรัมต่อมิลลิลิตร และสารสกัดจากนมไขมัน ให้ค่า IC_{50} เท่ากับ 348.1242 ไมโครกรัมต่อมิลลิลิตร แสดงผลดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ค่า IC_{50} ของสารมาตรฐานวิตามินซี สารสกัดไขมันอ่อน และสารสกัดว่านผสม 4 ชนิด

สารตัวอย่าง	IC_{50} (ไมโครกรัม/มิลลิลิตร)
สารมาตรฐานวิตามินซี	7.6186
สารสกัดไขมันอ่อน	50.9059
สารสกัดจากนมไขมัน	348.1242

จากตารางที่ 9 แสดงให้เห็นว่า สารสกัดขมิ้นอ้อยและสารสกัดนมขมิ้นมีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระจริง แต่อย่างไรก็ตามสารสกัดทั้งสองชนิดนั้น ยังมีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระน้อยกว่าสารมาตรฐานวิตามินซี เนื่องจากสารมาตรฐานวิตามินซีเป็นสารบริสุทธิ์ที่ไม่มีสารเจือปน

อภิปรายผลการวิจัย

ขมิ้นอ้อยสดและนมขมิ้นสดนั้นมีสารอาหารกลุ่มโปรตีน ไขมัน คาร์โบไฮเดรตและวิตามิน แต่เมื่อนำนมขมิ้นมาทำการสกัดด้วยน้ำสะอาดและต้มด้วยความร้อน เพื่อให้อยู่ในรูปของเซรุ่มนมขมิ้นนั้นจะพบเพียงสารอาหารกลุ่มโปรตีนและวิตามินจึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ไขมันและคาร์โบไฮเดรตเกิดการสูญเสียได้ ส่วนการสกัด โดยใช้ตัวทำละลายเอทานอล เพื่อศึกษาชนิดของสารฟีนอลิกที่สำคัญในขมิ้นอ้อยและนมขมิ้นพบว่า มีสารฟลาโวนอยด์และซาโปนิน ต่อมาทำการทดสอบเพื่อศึกษาปริมาณสารฟีนอลิก รวมทั้งหมดและฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระจากสารสกัดจากขมิ้นอ้อยและสารสกัดนมขมิ้น พบว่า สารสกัดจากขมิ้นอ้อย มีปริมาณสารฟีนอลิกรวมทั้งหมดเท่ากับ 120.340 และสารสกัดนมขมิ้นมีปริมาณสารฟีนอลิกรวมทั้งหมดเท่ากับ 27.9200 และการศึกษาฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ DPPH เทียบกับวิตามินซี พบว่า ค่า IC_{50} ของวิตามินซีมีค่าเท่ากับ 7.6186 $\mu\text{g}/\text{mg}$ สารสกัดขมิ้นอ้อยมีค่าเท่ากับ 50.9059 $\mu\text{g}/\text{mg}$ และสารสกัดนมขมิ้นเท่ากับ 348.1242 $\mu\text{g}/\text{mg}$ โดยฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระของสารสกัดจากขมิ้นอ้อยและสารสกัดนมขมิ้นมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 จึงสามารถสรุปได้ว่าทั้งขมิ้นอ้อยและนมขมิ้นที่ใช้ทำเป็นส่วนผสมของผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยเฉพาะเซรุ่มนมขมิ้นมีสารต้านอนุมูลอิสระจริงและสามารถนำมาใช้เป็นส่วนประกอบของเครื่องสำอางได้ ในอนาคตสำหรับการวิจัยเรื่องนี้ จะดำเนินการขยายผลงานวิจัยโดยการเปรียบเทียบตัวทำละลาย และเทคนิคสกัดที่หลากหลาย พร้อมทั้งวิเคราะห์ชนิด และปริมาณสารสำคัญด้วยเครื่องมือที่ทันสมัยมากขึ้นควบคู่กับการทดสอบฤทธิ์ทางชีวภาพ และความปลอดภัย เพื่อยืนยันศักยภาพของสารสกัดในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางหรือสมุนไพรสุขภาพ ทั้งยังควรพิจารณาด้านเศรษฐกิจและการต่อยอดเชิงพาณิชย์ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- Boonma, T., Saensouk, S., & Saensouk, P. (2023). Diversity and traditional utilization of the Zingiberaceae plants in Nakhon Nayok Province, Central Thailand. *Diversity*, 15(8), 904. <https://doi.org/10.3390/d15080904>.
- Buachoon, N. (2022). Phytochemical screening and antioxidant activity of fresh and dried

- Nasturtium officinal plants. *EAU Heritage Journal Science and Technology*, 14(1), 144–154.
- Crusca, J.d.S., de Moraes, L.H.O., Figueira, T.G., Parizotto, N.A., & Rodrigues, G.J. (2025). Photodynamic therapy effects with Curcuma longa L. active ingredients in gel and blue LED on acne: A randomized, controlled, and double-blind clinical study. *Photonics*, 12(1), 80. <https://doi.org/10.3390/photonics12010080>.
- Destryana, R., Estiasih, T., & D., S. (2024). Zingiberaceae rhizome essential oil: A review of chemical composition, biological activity, and application in food industry. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, 1299, 012010.
- Dhiman, A., Sharma, M., & Sharma, M. (2023). Ethnopharmacological profile of Curcuma aromatica Salisb. *Journal of Mountain Research*, 18(1), 267–279.
- Duangjit, S., Suwannarat, K., Kittiphinitnunta, K., Ongwisut, P., Bumrunghai, S., Ngawhirunpat, T., Charoenputtakun, P., & Sila-On, W. (2020). Role of natural antioxidants for topical applications: Properties, efficacy, safety and novel delivery systems. *International Journal of Pharmaceutical Sciences*, 15(1), 21–48.
- Geetha, S., Ghandi, K., & Lalita, M. (2020). Antibacterial effects of Curcuma species and Vigna radiata against MRSA, MRSE, and Propionibacterium acnes. *INTI Journal*, 2020(39), 1–10.
- Hussain, Y., et al. (2022). Antimicrobial potential of curcumin: Therapeutic applications. *Molecules*, 27(21), 7235. <https://doi.org/10.3390/molecules27217235>.
- Ivanović, M., Alimpić Aradski, A., Dimitrijević, M., Stanković, J., & Stanković, M. (2021). Comparative study of chemical composition and antioxidant activity of essential oils and crude extracts of four characteristic Zingiberaceae herbs. *Plants*, 10(3), 501. <https://doi.org/10.3390/plants10030501>.
- Manasa, P.S.L., Priyanka, A.S., & Godavarthi, A. (2023). Various extraction techniques of curcumin—A comprehensive review. *ACS Omega*, 8(40), 36764–36783. <https://doi.org/10.1021/acsomega.3c04205>.
- Na Nongkhai, T., Sang-Oon, P., Duangjai, A., Limsuwan, S., Theansungnoen, T., & Maddocks, S. E. (2024). In vitro cytotoxicity and antimicrobial activity against acne-causing bacteria and phytochemical analysis of galangal (*Alpinia galanga*) and bitter ginger (*Zingiber zerumbet*) extracts. *International Journal of Molecular Sciences*, 25(20), 10869. <https://doi.org/10.3390/ijms252010869>
- Pandey, A., Pandey, S.T., Yadav, A., Tiwari, S.K., & Srivastava, N. (2023). A review on family

- Zingiberaceae. *International Journal of Medical and Pharmaceutical Research*, 4(3), 354–360.
- Putri, D. A., Alfarisi, N. L., Syukri, M., & Sari, D. P. (2023). Physical evaluation of *Curcuma* rhizome extract anti-acne loose powder. [Conference/Technical paper]. Retrieved from <https://scispace.com/pdf/physical-evaluation-of-curcuma-rhizome-extract-curcuma-sg1tuvqt.pdf>
- Rahmat, E., Lee, J., & Kang, Y. (2021). Javanese turmeric (*Curcuma xanthorrhiza* Roxb.): Ethnobotany, phytochemistry, biotechnology, and pharmacological activities. *Evidence-Based Complementary and Alternative Medicine*, 2021, Article 9960813. <https://doi.org/10.1155/2021/9960813>.
- Siramon, P., & Waeonukul, R. (2021). Chemical composition and antibacterial activities of rhizome extract from *Curcuma aromatica* Salisb. *YRU Journal of Science and Technology*, 6(2), 118–125.
- Sue-aok, W., & Jankana, S. (2023). Antioxidant and antimicrobial activities of *Vitex scabra* and *Syzygium gratum*. *European Chemical Bulletin*, 12(4), 3044–3052.